

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

ปัจจุบันการเลี้ยงปลาสวยงามเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายและยังเติบโตขยายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้ประเทศไทยหลายพันล้านบาทต่อปี ปลาสวยงามที่จำหน่ายในตลาดโลกนั้น ร้อยละ 90 เป็นปลาสวยงามที่เป็นปลาน้ำจืด ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 10 เป็นปลาสวยงามที่เป็นปลาทะเล (ลักษณะ เอี่ยมรัตนเลิศ, 2548, น. 64) ดังนั้นการส่งออกปลาสวยงามจึงเป็นอุตสาหกรรมเกษตรที่สำคัญ นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศจำนวนมากในแต่ละปี ก่อให้เกิดการจ้างแรงงาน การกระจายรายได้ไปสู่ระดับภูมิภาค นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงกับ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็น อุตสาหกรรมเกี่ยวกับพรรณไม้น้ำ อาหารปลา เคมีภัณฑ์ อุปกรณ์ ตู้ปลา และเครื่องประดับตกแต่งตู้ปลา เป็นต้น

ตลาดนำเข้าปลาสวยงามที่สำคัญของโลกส่วนใหญ่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ตลาดนำเข้าปลาสวยงามที่สำคัญ คือ สหภาพยุโรป ซึ่งมีสัดส่วนมูลค่าการนำเข้าปลาสวยงามจากตลาดโลกเป็นอันดับหนึ่ง คือ ร้อยละ 37.09 (ตารางที่ 1.2) โดยมีมูลค่าการนำเข้าปลาสวยงามจากตลาดโลก 127.58 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รองลงมาคือ สหรัฐอเมริกา มีมูลค่าการนำเข้าปลาสวยงามจากตลาดโลก 65.23 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และญี่ปุ่น มีมูลค่าการนำเข้าปลาสวยงามจากตลาดโลก 26.99 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2550 (ตารางที่ 1.1)

การค้าปลาสวยงามในตลาดโลกนั้นผลผลิตกว่าร้อยละ 50 มาจากตลาดทางเอเชีย โดยมีสิงคโปร์เป็นผู้นำอันดับหนึ่งในการส่งออกปลาสวยงามไปยังตลาดโลก ในปี พ.ศ. 2550 สิงคโปร์มีมูลค่าการส่งออกปลาสวยงามไปยังตลาดโลก 66.11 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มีส่วนแบ่งในตลาดปลาสวยงามโลก ร้อยละ 22.14 รองลงมาคือ สเปน มีมูลค่าการส่งออกปลาสวยงามไปยังตลาดโลก 31.39 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และมาเลเซีย มีมูลค่าการส่งออกปลาสวยงามไปยังตลาดโลก 27.76 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับประเทศไทยนั้น มีส่วนแบ่งในตลาดปลาสวยงามโลกเป็นอันดับ 6 คือ ร้อยละ 5.51 และมีมูลค่าการส่งออกปลาสวยงามไปยังตลาดโลก 16.44 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ตารางที่ 1.3 และตารางที่ 1.4)

ประเทศไทยมีการเพาะเลี้ยงปลาสวยงามที่เน้นการผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก โดยผลผลิตส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ และจำหน่ายภายในประเทศเพียงร้อยละ 10 (จิตรลดา ศรีตระกูล, 2548, น. 57) ปัจจุบันประเทศไทยส่งออกปลาสวยงามไปยังประเทศต่างๆ มากกว่า 50 ประเทศทั่วโลก ประเทศคู่ค้าปลาสวยงามที่สำคัญคือ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น การส่งออกปลาสวยงามของไทยไปยังตลาดโลกในปี พ.ศ. 2550 มีมูลค่า 565.88 ล้านบาท เมื่อเทียบกับปีก่อนที่มีมูลค่าการส่งออกปลาสวยงามไปยังตลาดโลก 518.42 ล้านบาท (ตารางที่ 1.5) แล้ว พบว่ามูลค่าการส่งออกปลาสวยงามของไทยไปยังตลาดโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.16 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2540 ไทยมีมูลค่าการส่งออกปลาสวยงามไปยังตลาดโลก 74.92 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 565.88 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2550 (ตารางที่ 1.5)

เห็นได้ว่าการส่งออกปลาสวยงามมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับตลาดปลาสวยงามหรือความต้องการปลาสวยงามในทั่วโลกนั้น ปีหนึ่งมีมูลค่าประมาณ 10,000 ล้านบาท จึงนับได้ว่าเป็นตลาดใหญ่มาก และในปัจจุบันนี้ประเทศไทยสามารถผลิตปลาสวยงามส่งออกได้ประมาณ 500-600 ล้านบาท ซึ่งเมื่อคิดเป็นส่วนเทียบกับความต้องการของตลาดแล้วยังนับว่าน้อยมาก จึงนับเป็นโอกาสอันดีของประเทศไทยที่จะเร่งพัฒนาศักยภาพการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันให้กับธุรกิจปลาสวยงาม ทั้งนี้ประเทศไทยมีปัจจัยพื้นฐานในเรื่องความพร้อมทางศักยภาพการเลี้ยงและการพัฒนาสายพันธุ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะผลักดันให้ไทยก้าวขึ้นไปอยู่ในระดับประเทศผู้ส่งออกปลาสวยงามที่สำคัญของโลกได้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ปลาสวยงามเป็นสินค้าที่มีการแข่งขันกันในตลาดโลกสูง และคู่แข่งทางการค้าที่สำคัญของประเทศไทย คือ สิงคโปร์ และมาเลเซีย ซึ่งมีส่วนแบ่งในตลาดโลกมากเป็นอันดับหนึ่งและสามตามลำดับ ทั้งๆที่ สิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศเล็กๆ ไม่มีแหล่งที่ใช้ในการเลี้ยงปลาสวยงาม เป็นแต่เพียงผู้นำเข้าแล้วส่งออกไปยังประเทศที่สาม แต่กลับสามารถส่งออกปลาสวยงามสู่ตลาดต่างประเทศได้มากกว่าประเทศไทย และยังได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางในการค้าปลาสวยงามของโลกอีกด้วย ในขณะเดียวกัน มาเลเซียซึ่งเป็นประเทศที่มีปัจจัยทางด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติใกล้เคียงกับไทย ทำให้ศักยภาพในด้านการผลิตปลาสวยงามของมาเลเซียและไทยไม่แตกต่างกัน แต่หากเทียบกันแล้ว พบว่า ปริมาณผลผลิตและการส่งออกปลาสวยงามของมาเลเซียมีมูลค่าสูงกว่าไทย

จากข้อมูลที่กล่าวมา แม้ว่าประเทศไทยมีแนวโน้มส่งออกปลาสวยงามไปยังตลาดโลกเพิ่มมากขึ้น แต่ขณะเดียวกัน ประเทศคู่แข่งสำคัญยังคงมีการพัฒนาในอุตสาหกรรมนี้

อย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกและยังรักษาอัตราการขยายตัวด้านการส่งออกให้อยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการประเมินความสามารถในการแข่งขันการส่งออกของธุรกิจปลาสดของประเทศไทยจึงมีความสำคัญรวมทั้งการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันดังกล่าวเพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวสู่ความเป็นผู้นำอันดับหนึ่งในการส่งออกปลาสดของโลกรวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการค้าปลาสดของโลกได้

ตารางที่ 1.1

มูลค่าการนำเข้าปลาสดของในแต่ละประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2550

มูลค่า : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ประเทศ	ปี					
	2545	2546	2547	2548	2549	2550
สหภาพยุโรป	84.90	95.95	108.92	110.42	116.83	127.58
สหรัฐอเมริกา	60.52	64.21	68.15	72.46	74.12	65.23
ญี่ปุ่น	25.68	24.85	26.45	28.80	27.20	26.99
สิงคโปร์	11.28	19.40	20.02	20.79	22.32	23.49
ฮ่องกง	9.47	9.66	10.16	11.10	11.28	11.58
มาเลเซีย	5.92	8.51	9.79	9.76	9.08	11.02
แคนาดา	6.54	6.58	7.29	7.34	7.68	8.58
เม็กซิโก	2.72	2.65	3.00	3.50	4.68	5.40
อื่นๆ	46.30	53.71	56.18	55.76	62.64	64.14
รวม	253.32	285.54	309.96	319.94	335.81	344.01

ที่มา : <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>

ตารางที่ 1.2

สัดส่วนมูลค่าการนำเข้าปลาสดขงามในตลาดโลกของแต่ละประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2550

หน่วย : ร้อยละ

ประเทศ	ปี					
	2545	2546	2547	2548	2549	2550
สหภาพยุโรป	33.52	33.60	35.14	34.51	34.79	37.09
สหรัฐอเมริกา	23.89	22.49	21.99	22.65	22.07	18.96
ญี่ปุ่น	10.14	8.70	8.53	9.00	8.10	7.85
สิงคโปร์	4.45	6.79	6.46	6.50	6.65	6.83
ฮ่องกง	3.74	3.38	3.28	3.47	3.36	3.37
มาเลเซีย	2.34	2.98	3.16	3.05	2.70	3.20
แคนาดา	2.58	2.30	2.35	2.29	2.29	2.49
เม็กซิโก	1.07	0.93	0.97	1.10	1.39	1.57
อื่นๆ	18.28	18.81	18.13	17.43	18.65	18.64
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>

ตารางที่ 1.3

มูลค่าการส่งออกปลาสดในในตลาดโลกของแต่ละประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2550

มูลค่า : ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ประเทศ	ปี					
	2545	2546	2547	2548	2549	2550
สิงคโปร์	41.49	42.09	50.42	54.11	61.43	66.11
สเปน	6.63	15.19	18.29	17.78	26.71	31.39
มาเลเซีย	17.73	19.33	21.57	22.46	22.38	27.76
ญี่ปุ่น	8.43	12.19	18.35	16.75	16.59	20.68
สาธารณรัฐจีน	13.37	16.18	15.89	16.06	18.32	20.10
ไทย	5.24	7.40	9.85	12.50	13.71	16.44
อิสราเอล	5.60	8.53	10.79	10.98	11.37	13.59
สหรัฐอเมริกา	8.38	8.56	10.52	9.79	10.30	11.22
อื่นๆ	52.65	55.83	80.68	67.36	60.69	73.41
รวม	164.45	196.39	250.77	242.53	256.77	298.62

ที่มา : <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>

ตารางที่ 1.4

สัดส่วนมูลค่าการส่งออกปลาสดในในตลาดโลกของแต่ละประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2550

หน่วย : ร้อยละ

ประเทศ	ปี					
	2545	2546	2547	2548	2549	2550
สิงคโปร์	25.23	21.43	20.11	22.31	23.93	22.14
สเปน	4.03	7.74	7.29	7.33	10.40	10.51
มาเลเซีย	10.78	9.84	8.60	9.26	8.72	9.30
ญี่ปุ่น	5.12	6.21	7.32	6.91	6.46	6.93
สาธารณรัฐจีน	8.13	8.24	6.34	6.62	7.13	6.73
ไทย	3.19	3.77	3.93	5.16	5.34	5.51
อิสราเอล	3.41	4.34	4.30	4.53	4.43	4.55
สหรัฐ	5.10	4.36	4.20	4.04	4.01	3.76
อื่นๆ	35.01	34.07	37.92	33.85	29.58	30.58
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>

ตารางที่ 1.5
ปริมาณและมูลค่าการส่งออกปลาสดของประเทศไทยไปตลาดโลก
ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2550

ปี	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	
			ปริมาณ	มูลค่า
2540	878.39	74.92	76.91	122.51
2541	838.63	68.79	-4.53	-8.18
2542	1,023.57	74.92	22.05	8.91
2543	1,505.95	97.82	47.13	30.57
2544	900.96	149.72	-40.17	53.06
2545	1,566.10	225.11	73.83	50.35
2546	1,625.85	306.70	3.82	36.24
2547	1,839.38	396.62	13.13	29.32
2548	1,738.58	503.77	-5.48	27.02
2549	1,517.43	518.42	-12.72	2.91
2550	2,274.27	565.88	49.88	9.16

ที่มา : กรมศุลกากร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความสามารถในการแข่งขันส่งออกปลาสดของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งที่สำคัญ

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการขยายตัวของการส่งออกปลาสดของประเทศไทยไปยังตลาดโลก

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 การศึกษาลักษณะทั่วไปของธุรกิจส่งออกปลาสดของประเทศไทยจะศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมจากหน่วยงานต่างๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2551

1.3.2 การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) จะทำการศึกษาในปี พ.ศ. 2545-2550 โดยเปรียบเทียบประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย เนื่องจากในปี 2550 สิงคโปร์เป็นผู้นำอันดับหนึ่งในการส่งออกปลาสดของโลกร โดยมีส่วนแบ่งในตลาดการค้าปลาสดของโลก ร้อยละ 22.14 รองลงมาคือ มาเลเซียร้อยละ 9.30 ส่วนไทยนั้นอยู่อันดับที่ 6 มีส่วนแบ่งในตลาดการค้าปลาสดของโลก ร้อยละ 5.51

1.3.3 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงมูลค่าการส่งออกโดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) ไปยังประเทศคู่ค้าที่สำคัญ คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และฮ่องกง จะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ 2 ช่วงเวลา คือ ในปี พ.ศ. 2545-2547 เทียบกับปี 2548-2550

1.3.4 การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันโดยใช้แบบจำลอง Diamond Model จะศึกษาจากข้อมูลสถิติภูมิที่รวบรวมจากหน่วยงานต่างๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2551

1.4 แหล่งที่มาของข้อมูล

1.4.1 การศึกษาลักษณะทั่วไปของธุรกิจส่งออกปลาสดของประเทศไทย และประเทศคู่แข่งเป็นการศึกษาเชิงพรรณนาโดยใช้ข้อมูลสถิติภูมิจากหน่วยงานราชการและเอกชน รวมทั้งหนังสือ เอกสาร วารสาร งานวิจัย บทความ ตลอดจนเว็บไซต์ต่างๆ ในระบบอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 การศึกษาความสามารถในการแข่งขันส่งออกปลาสดของประเทศไทย จะเป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณจะเป็นข้อมูลสถิติภูมิ ได้แก่ ข้อมูลปริมาณและมูลค่าการนำเข้าและส่งออก ซึ่งรวบรวมจากกรมศุลกากร กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ กรมส่งเสริมการส่งออก สถาบันวิจัยสัตว์น้ำสวยงามและพรรณไม้น้ำ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) เป็นต้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงลักษณะทั่วไปของธุรกิจส่งออกปลาสดของประเทศไทย

1.5.2 ทำให้ทราบถึงความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกปลาสดของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งชั้นสำคัญ รวมทั้งแนวโน้มความได้เปรียบของไทยในอนาคต

1.5.3 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจปลา
สวยงามของไทย เพื่อรักษาและเพิ่มส่วนแบ่งตลาดการค้าปลาสวยงามของไทยให้มากขึ้นต่อไปใน
อนาคต

1.5.4 เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขัน
ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก และภาครัฐ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเพิ่ม
ศักยภาพการส่งออกปลาสวยงามของประเทศไทยให้สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้